

Simon Veittiaapa

Lintusoiden parhaimmista

Pentti Rauhala

Ensimmäinen tutustumiseni Veittiaapaan oli kaikin puolin vetinen. Yhdistyksemme iskuporukka, muassaan mm. Esa Huhta ja Jukka Soppela, suunnitti 10.6.1979 iltapuhteella kohti Veittiaapaa tarkoituksenaan kerätä lintuhavaintoja valtakunnalliseen lintuatlakseen. Aikomuksemme oli ensin yöpyä suon laidalla olevassa saarekkeessa Teeripalossa ja aamuyöstä lähteä suolle. Perille päästyämme ilmojen haltija päätti kuitenkin tehdä olomme mahdollisimman epämukavaksi heittämällä päällemme kunnan vesisuihkun. Eipä siis ihme, että koko yön vir-

keinä porisimme ja kuuntelimme, koska linnut ensimmäisen kerran antavat kuulua itsestään. Niin syntyi parinkymmenen lajin lista yöääntelijöistä alkaen klo 23.47 leppälinnusta ja lehtokurpasta klo 2.50 suunsa aukaisseen liroon. Ennen neljää olimme jo harppomassa suolla sateen yhä ropistessa niskaamme. Havaintoja kuitenkin kertyi kymmenistä lajeista täydentäen merkittävästi atlaskarttaa.

Useita soita ja järviä

Veittiaavan soidensuojelualue sijaitsee Simon itälaidalla niin lähellä

lännin rajaa, että pieni pala eteläosaa on Kuivaniemen puolella. Alueen pinta-ala on 2794 ha. Siihen kuuluu viisi aapaa, Veittiaapa (730 ha), Ylimmäisen Luujärven aapa (210 ha), Kalliosuo (75 ha), Ristiaapa (210 ha) ja Lähdesuo (100 ha), joista kaksi viimeistä sijaitsevat erillään muusta alueesta. Suot ovat tyypiltään pääasiassa Pohjanmaan aapoja, joita luonnehtivat pienet vetiset rimmet ja heikosti kehittyneet jänteet. Veittiaavalla on kuitenkin myös laajoja rimpipintoja, jotka ovat tyypillisiä Peräpohjan aapasuovyöhykkeelle. Avosoiden välissä on rämeitä ja korpia sekä

Simon lintusuot ovat tärkeitä metsähanhen pesimäpaikkoja © Jouko Kärkkäinen

lukuisia pieniä metsäsaarekkeitä. Aluetta elävöittää neljä soiden ympäröimää järveä: Ylimmäinen Luujärvi (20 ha), Alimmainen Luujärvi (20 ha), Rasialampi (10 ha) ja Veittiaavanlammit (30 ha), joka muistuttaa suurta keidassuoallikkoa. Alue on luonnontilainen eteläosan halki kulkevaa metsäautotietä ja paikoin laidalle kaivettuja vanhoja oja lukuun ottamatta.

Tutkimustavat

Lintujen tärkeimmän pesimäalueen Veittiaavan olen tutkinut kolme kertaa vuosina 1984, 1988 ja 2001–02. Muun osan alueesta olen tutkinut vain kerran 1987–88. Tutkimukset on tehty siten, että toukokuun loppupuolella on suoritettu vesilintulaskenta kiertämällä järvet ja märimmät alueet. Samalla kartoitettiin myös muita aikaisin pesiviä lajeja. Kesäkuussa suoritettiin linjalaskentoja seuraavasti: 1984 8,0 km, 1987–88 29,6

km ja 2001–02 8,1 km. Linjat vedettiin niin, että myös vesilintujen kartoitusta voitiin täydentää kaikilta avovesialueilta. Linjalaskennassa noudatettiin valtakunnallisia ohjeita (Koskimies ym. 1986). Lisäksi havaintoja on saatu vuosittaisten käyntien yhteydessä.

Rikas suolinnusto

Tutkimusten tulokset olen koonnut taulukkoihin 1–3. Ensimmäisessä esitetään koko Veittiaavan soidensuojelualan linnusto vuosina 1987–88. Taulukkoon on otettu myös ne lajit, jotka tavattiin laskentojen ulkopuolella. Taulukossa 2 on parhaan lintualueen Veittiaavan pesimälinnusto vuosina 1984 (linjaa 8,0 km), 1988 (10,7 km) ja 2001–2002 (8,1 km). Alueiden parimäärät on laskettu käyttämällä valtakunnallisten linjalaskentojen kuuluvuuskertoimia (Väisänen et al. 1998), koska oma aineisto on liian pieni oikean kuvan antavien korjauskertoimien laskemiseen.

Poikkeuksina ovat kuitenkin kurki ja jänkäkurppa, joiden valtakunnalliset korjauskertoimet antavat selvästi virheellisen pesijöiden määrän. Kurjen parimäärät on laskettu havaittujen parien perusteella ja jänkäkurpan korjauskertoimena on käytetty valtakunnallisen 0,3:n sijasta omasta suolaskenta-aineistosta saatua 1,00:tä. Vesilintujen ja linjalaskennan ulkopuolella havaittujen lajien tiheydet on laskettu havaittujen parien mukaan.

Veittiaavan soidensuojelualue on vankka pohjoisten kahlaajien tukikohta. Merkittävimpänä lajina sirisee jänkäsirriäinen, jonka pesimäpaikkana Veittiaapa voi olla jopa Suomen paras (Väisänen et al. 1998, Leivo et al. 2002). Runsaasti on myös liroja ja suokukkoja.

Sorsista tavien tiheys on Veittiaavalla suurempi kuin millään muulla Lapin läänin lounaisosan suolla. Myös sinisorsien määrä on suhteellisen suuri. Kuikka, joutsen, metsähänhi ja kurki ovat myös näkyvä osa linnustoa. Varpuslinnuista Veittiaapa matalaheinäisine jänteineen on niittykirvisen suosiossa. Sen sijaan keltavästäräkki ei viihdy siellä yhtä hyvin, koska sen suosimat tarkkailupuut puuttuvat laajoilta aloilta. Muilla soilla keltavästäräkki esiintyy kuitenkin niin runsaana, että se kipuaa niittykirvisen rinnalle avosoiden runsaimpana varpuslintuna. Rämeiden runsaimmat lajit ovat pajulintu, järripeippo ja metsäkirvinen. Peippo pystyy runsaudessa kilpailemaan näiden kanssa vain muutamalla koivuja kasvavalla metsäsaarekkeella. Vuonna 1988 oli poikkeuksellisen paljon hiiripöllöjä, mutta muiden petolintujen määrät jäivät vähäisiksi. Västäräkit pesivät vain rannoilla olevilla laavuilla. Pesivien parien lisäksi alueella tavataan myös pesimättömiä kiertelijöitä

Alueen tyyppilajeja ovat pohjoiset kahlaajat. Suokukko © Jouko Kärkkäinen

(taulukko 3). Sykähdyttävimpää ovat olleet 15 joutsenen parvi 16.6.1984, jolloin lajin kanta oli vielä suhteellisen pieni, sekä 36 metsänhanhen parvi 2.6.2002.

Linnusto muuttuu

Veittiaavan soidensuojelualueen varhaisimmat lintutiedot ovat vuodelta 1964 (Väisänen 1965). Tiedot rajoittuvat kuitenkin vain pieneen osaan Veittiaapaa, ja muualta varhaisimpia havaitietoja on vasta 1970-luvulta. 1964 ”linnusto jäi verraten puutteellisesti tutkituksi voittamattomien kulkuvaikeuksien vuoksi”. Mielienkiintoista on kuitenkin todeta, että Veittiaavalla pesi jo silloin kuikka-, muuttohaukka-, harmaalokki- ja kiurupari.

Lintujen määrät vaihtelevat vuosittain suuresti, mikä vaikeuttaa pysyvien kannanmuutosten arviointia. Näyttää kuitenkin selvältä, että viimeisen 20 vuoden aikana jouhisorsan, töyhtöhyyppän, suokukon ja mahdollisesti myös keltavästäräkin määrät ovat pienentyneet. Radikaalein muutos on tapahtunut töyhtöhyyppällä, jonka aikaisemmin suhteellisen vankka

Taulukko 1. Veittiaavan soidensuojelualueen pesimälinnusto v. 1987–88. N = havaintojen määrä, * tavattu laskentojen ulkopuolella.

Laji	Tiheys paria/km ²	N pää/tutkimussarka	Alueen pariarvio	Laji	Tiheys paria/km ²	N pää/tutkimussarka	Alueen pariarvio
Kuikka	0,1	3	3	Kiuru	0,1	0/1	3
Metsänhanhi	0,4	10	12	Metsäkirvinen	6,1	6/53	170
Tavi	0,6	18	35	Niittykirvinen	12,1	22/72	340
Sinisorsa	0,4	12	20	Keltavästäräkki	13,7	15/64	380
Jouhisorsa	0,1	2	4	Västäräkki*	0,1	3	3
Tukkasotka	0,3	7	7	Punarinta	0,2	0/1	5
Telkkä	0,04	1	2	Leppälintu	2,0	3/22	55
Isokoskelo	0,04	1	1	Pensastasku	0,2	1/1	6
Sinisuhaukka	0,1	0/2	4	Räkättirastas *	0,1	2	3
Ampuhaukka *	0,04	1	1	Laulurastas	1,5	2/14	41
Nuolihaukka	0,1	0/1	3	Punakylkirastas	1,6	2/11	44
Pyy *	0,04	1	5	Kulorastas	0,1	0/1	3
Riekko	0,6	0/2	17	Ruokokerttunen	0,2	0/1	5
Teeri	0,6	0/5	18	Hernekerttu	0,2	1/1	4
Metsö *	0,04	1	5	Pajulintu	23,4	31/197	650
Kurki	0,2	0/6	6	Harmaasiippo	4,3	6/13	120
Kapustarinta	0,6	1/6	15	Kirjosieppo	2,3	4/16	65
Töyhtöhyyppä	1,0	1/12	29	Hömötiainen	1,1	1/4	30
Jänkäsiirriäinen	4,4	5/22	125	Isolepinkäinen *	0,1	2	2
Suokukko	4,6	8/28	130	Harakka*	0,04	1	0-1
Jänkäkurppa	0,1	0/4	4	Varis	0,05	0/1	1
Taivaanvuohi	1,7	2/28	48	Korppi	0,1	0/4	2
Pikkukuovi	0,8	1/16	24	Peippo	4,0	5/27	115
Kuovi	0,7	1/18	21	Järripeippo	11,4	14/107	320
Mustaviklo	0,2	0/2	5	Vihervarpunen	1,6	2/13	44
Valkoviklo	0,5	1/14	15	Urpiainen	1,5	2/18	43
Metsäviklo	0,1	0/1	2	Kirjosiiplikäpylintu*	0,1	2	2
Liro	6,8	9/72	190	Pikkukäpylintu*	0,04	1	1
Harmaalokki	0,04	1	1	Isokäpylintu	0,4	0/2	11
Kalatiira	0,04	1	1	Punavarpunen	0,1	0/1	4
Sepelkyyhky *	0,04	1	1	Punatulkku*	0,04	1	5
Käki	0,4	2/19	10	Pohjansirkku	0,9	1/3	25
Hiiripöllö	1,0	1/5	28	Pajusirkku	1,0	2/6	29
Suopöllö	0,1	0/1	3	Uhanalainen laji	0,04	1	1
Käenpiika	0,1	0/2	4	Uhanalainen laji *	0,04	1	0-1
Palokärki	0,04	0/1	1	Yhteensä	118		3344
Käpytikka	0,4	0/3	12	Lajeja 72			

kanta on huvennut olemattomiin. Myös kiuru on kadonnut pesimälinnustosta. Uusina lajeina pesimälinnustoon ovat tulleet joutsen ja punajalkaviklo. Joutsenia alueella pesi v. 2002 jo 5 paria. Hyvin menestyneitä lajeja ovat myös kurki, kapustarinta, taivaanvuohi, kuovi ja niittykirvinen.

Pohdintaa

Käytetyillä tutkimusmenetelmillä saadaan hyvä yleiskuva linnustosta. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin

otettava huomioon se, että suurin osa linjoista on avosuolla, missä hyvän näkyvyyden takia linnut havaitaan paljon kauempaa kuin metsässä. Tämän vuoksi pääsaran ulkopuolisten havaintojen osuus on keskimääräistä suurempi. Suurin poikkeama on metsälinnuilla, joista voi tehdä suuren määrän havaintoja ilman että yhtään satuu suolla kulkevalle pääsaralle. Keskimäärin linjalaskennan tehokkuus on 60 %:n luokkaa, mutta se vaihtelee huomattavasti lajeittain ja jonkin verran myös elinympäris-

Taulukko 2. Veittiaavan avosuolla tavattu pesimälinnusto v. 1984, 1988 ja 2001–02. Tiheys ja havaittujen parien määrä, pääsarjalutkimussarka.

Laji/Tiheys	1984		1988		2001–02	
	paria/km ²	N	paria/km ²	N	paria/km ²	N
Kuikka	0,1	1	0,1	1	0,1	1
Joutsen	-	-	-	-	0,4	3
Metsänhanhi	0,4	3	0,5	4	0,5	4
Tavi	2,3	17	1,4	10	3,2	23
Sinisorsa	0,4	3	0,8	6	1,6	12
Jouhisorsa	0,3	2	0,3	2	-	-
Tukkasotka	-	-	-	-	0,3	2
Telkkä	0,3	2	-	-	0,1	1
Uivelo	0,1	1	-	-	-	-
Sinisuohaukka	0,1	1	-	-	-	-
Riekkö	-	-	0,8	0/1	1,1	0/1
Ruisräikkä	-	-	-	-	0,7	0/1
Kurki	0,4	0/3	0,3	0/2	0,7	0/8
Kapustarinta	1,7	0/5	1,5	1/6	2,7	1/8
Töyhtöhyppä	4,1	2/13	2,4	1/10	-	-
Jänkäsiirriäinen	12,7	4/17	10,6	5/19	9,6	1/13
Suokukko	3,6	0/4	9,1	5/20	1,2	2/2
Jänkäkurppa	0,5	0/4	0,1	0/1	0,5	1/4
Taivaanvuohi	2,7	2/12	1,2	0/7	4,0	5/18
Pikkukuovi	0,6	0/3	1,9	0/13	0,6	0/3
Kuovi	0,8	0/5	1,0	0/9	1,4	0/9
Mustaviklo	0,3	0/1	0,5	0/2	-	-
Punajalkaviklo	-	-	-	-	0,3	0/1
Valkoviklo	0,3	0/2	0,5	1/5	0,4	1/3
Liro	10,4	5/30	8,1	3/31	11,3	8/33
Harmaalokki	-	-	0,1	1	0,1	1
Kalatiira	0,1	1	0,1	1	-	-
Suopöllö	0,1	1	-	-	-	-
Kiuru	0,4	0/1	0,4	0/1	-	-
Niittykirvinen	16,8	5/27	16,8	12/36	30,1	21/49
Keltavästäräkki	7,1	2/9	12,5	4/21	5,5	2/7
Pensastasku	-	-	-	-	0,7	0/1
Ruokokerttunen	-	-	0,5	0/1	-	-
Pajusirkku	5,1	0/8	1,4	0/3	5,1	1/8
Yhteensä	71,7		72,9		82,2	

töjen välillä (Väisänen ym. 1998). Vesilintulaskennassa pystytään tarkasti kartoittamaan kuikan, joutsenen, tukkasotkan, harmaalokin ja kalatiiran esiintyminen. Sen sijaan

tulla suurten alueiden lintumääriä arvioitaessa vääristymiä, jotka pitää oikaista muun retkeilyn tuomaan tietoon perustuen. Kesä 1988 oli myös siinä mielessä harvinainen, että suovaltaisissa erämaissa tavatut käpylinnut olivat lähes yksinomaan isokäpylintuja.

Taulukkoon 1 on otettu myös lajit, joita ei tavattu laskennoissa, vaikka ne kuuluvat muiden havaintojen perusteella alueen pesimälinnustoon. Lisäk-

metsänhanhen, tavin ja sinisorsan tapaaminen on sattumanvaraista, koska lajit ovat piilottelevia ja osa pesii metsässä.

Hiiripöllöjä oli v. 1988 poikkeuksellisen paljon. Viisi niistä havaittiin linjalaskennassa, millä perusteella laskettaessa koko soidensuojelualueen kanta olisi ollut peräti 28 paria. Todellinen parimäärä oli ilmeisesti kuitenkin jossain 5–10 välillä. Vähälukuisten lajien arvioimisessa kaikilla laskentatavoilla voi

si on lajeja, jotka vaikean havaittavuutensa, ajoittaisen esiintymisensä ja vähälukuisuutensa vuoksi ovat voineet jäädä havaitsematta. Niitä ovat mm. mehiläis-, kana-, varpus- ja hiirihaukka, lehtokurppa, varpus-, lapin- ja helmipöllö ja hippiäinen. Näistä Ylimmäisen Luujärven lähistöllä ovat pesineet ainakin kanahaukka (1981, 1991, 1994, 2001 ja 2002) ja lapinpöllö (1978 ja 1992). Samalla seudulla pesi myös piekana kahden parin voimin kesällä 1996.

Veittiaavan soidensuojelualueen raja on paikoin ”vedetty viivoittimella” luonnottomasti jopa keskeltä vetisiä rimpia. Se pitäisi korjata seuraillemaan luonnonmuokaisesti soiden laitoja. Myös suon laitaosia kuivattavia oja pitäisi tukkia.

Kiitokset: Kaikkia retkiä minun ei tarvinnut yksin kulkea, vaikka Veittiaapa ei olekaan niitä kaikkein ihmisystävällisimpiä. Kiitokset mukana olleille! Pekka Suopajarvi kaivoi havainnot petolintuarkistosta, mistä kiitos.

Kirjallisuus

- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. – Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki. 144 s.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. ja Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisuja nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio. 142 s.
- Väisänen, R. A. 1965: Eteläiset ja pohjoiset lajit Simon avosoiden pesimälinnustossa. – Pro gradu – työ, Oulun yliopisto, eläintieteen laitos.
- Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava, Keuruu. 567 s.

Taulukko 3. Veittiaavan soidensuojelualueen laskennoissa tavattuja pesimättömien lintujen määriä.

Laji	1984	1987	1988	2001	2002
Joutsen	15	0	0	0	0
Metsänhanhi	6	14	21	21	36
Kurki	3	0	0	7	0
Naurulokki	9	0	0	0	0